

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

7 De hoc præcepto, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

principium omnium corporalium motuum: ita est a voluntas, & maxime quantum ad intentionem finis ultimi, qui est obiectum charitatis, est principium omnium spiritualium motuum. Tria autem sunt principia actuum, quae mouentur a voluntate, scilicet intellectus, qui significatur per mentem: vis appetitiua inferior, quae significatur per animam: & vis executiua exterior, quae significatur per fortitudinem, seu uirtutem, siue uires. Praecipitur ergo nobis, ut tota nostra intentio feratur in Deum, quod est ex toto corde: & quod intellectus noster subdatur Deo, quod est ex tota mente: & quod appetitus noster reguletur secundum Deum, quod est ex tota anima: & quod exterior actus noster obediat Deo, quod est ex tota fortitudine, uel uirtute, uel uiribus. Deum diligere. Chrysostomus tamen super * Matth. accipit e contrario cor, & animam, quam dictum sit. Aug. uero in 1. de doctr. christi. refert cor ad cogitationes, & animam ad uitam, mentem ad intellectum. Quidam autem dicit, ex toto corde, id est, intellectu: Anima, id est, uoluntate. Mente, id est, memoria. Vel secundum Greg. Nyzenum, per cor, significat animam uegetabilem: per animam, sensitiuam: per mentem, intellectuam: quia quod nutrimur, sentimus, & intelligimus, debemus ad Deum referre. Et per haec patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Utrum hoc praecipuum de dilectione Dei possit in uia impleri.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod hoc praecipuum de dilectione Dei possit seruari in uia. Quia secundum * Hieronymum in expositione catholice fidei, Maledictus qui dicit Deum aliquid impossibile praecipisse, sed Deus hoc praecipuum dedit, ut patet Deut. 6. ergo hoc praecipuum potest in uia impleri. **2^a Praet.** Quicumque non implet praecipuum, peccat mortaliter: quia secundum * Ambrosium, peccatum nihil est aliud, quam transgressio legis diuinae, & caelestium inuoluentia mandatorum. si ergo hoc praecipuum non potest in uia seruari, sequitur quod nullus possit esse in uita ista sine peccato mortali: quod est contra id, quod Apostolus dicit 1. ad Cor. 1. Confirmabit uos uisus in finem sine crimine. Et 1. ad Tim. 3. Ministris, nullum crimen habentes.

3^a Praet. Praecepta dantur ad dirigendos homines in uiam salutis, secundum illud Psal. 18. Praecipuum Domini lucidum illuminans oculos: sed frustra diriguntur aliquid ad impossibile, non ergo impossibile est hoc praecipuum in uita ista seruari.

Sed contra est, quod * Augustinus dicit in libro de perfectione iustitiae, quod in plenitudine charitatis patriae praecipuum illud implebitur. Diliges dominum Deum tuum &c. Nam cum adhuc est carnalis concupiscentia, quod continendo frangitur, non omnino ex tota anima diligitur Deus.

Respon. Dicendum, quod praecipuum aliquid dupliciter potest impleri. Uno modo perfecte: alio modo imperfecte. Perfecte quidem impletur praecipuum, quando peruenitur ad finem, quem intendit praecipiens: impletur autem, sed imperfecte, quando et si non pertingat ad finem praecipientis, non tamen receditur ab ordine ad finem. Sicut si dux exercitus praecipiat militibus ut pugnent, ille perfecte implet praecipuum, qui pugnat in hostem uincit, quod dux intendit. Ille autem implet, sed imperfecte, cuius pugna ad uictoria non pertingit, non tamen contra disciplinam sui

Alitaré agit. Intendit autem Deus per hoc praecipuum, ut homo sibi totaliter uniat: quod fiet in patria, quoniam Deus erit omnia in omnibus, ut dicitur 1. ad Cor. 15. Et ideo plene, & perfecte in patria implebitur hoc praecipuum: in uia autem impletur, sed imperfecte. Et tamen in uia tantum unis alio perfectus implet, quoniam magis accedit per quandam similitudinem ad patriae perfectionem.

Ad primum ergo dicendum, quod illa probat, quod aliquo modo potest impleri in uia, licet non perfecte.

Ad secundum dicendum, quod sicut miles, qui legitime pugnat, licet non uincat, non inculpatur, nec penam meretur: ita etiam qui in uia hoc praecipuum non implet, nihil contra diuinam dilectionem agens, non peccat mortaliter.

Ad tertium dicendum, quod sicut Augustinus dicit in libro de perfectione iustitiae. Cur non praecipitur homini ista perfectio, quam uis eam in hac uita nemo habeat? Non, nisi recte curratur, si quod currendum est, neciatur. Quis autem sciretur, si nullis praecipis offenderetur?

ARTICVLVS VII.

Utrum conuenienter detur praecipuum de dilectione proximi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Utrum incouenienter detur praecipuum de dilectione proximi. Dilectio enim charitatis ad omnes homines extenditur, et ad inimicos, ut patet Matth. 5. sed nomen proximi importat quaedam propinquitatem, quae non uis haberi ad omnes homines, ergo uidetur quod incouenienter detur hoc praecipuum. **2^a Praet.** Secundum Philosophum in 9. Ethic. Amicabilia, quae sunt ad alterum, uenerunt ex amicabilibus, quae sunt ad seipsum: ex quo uidetur quod dilectio sui ipsius sit principium dilectionis proximi, sed principium potius est eo, quod est ex principio, ergo non debet homo diligere proximum sicut seipsum.

3^a Praet. Homo seipsum diligit naturaliter, non autem proximum. Inconuenienter ergo mandatur, quod homo diligat proximum sicut seipsum.

Sed contra est, quod dicitur Mat. 22. Secundum praecipuum est simile huic. Diliges proximum tuum sicut teipsum.

Respon. Dicendum, quod hoc praecipuum conuenienter traditur. Tangitur enim eo & diligendi ratio, & dilectionis modus. Ratio quidem diligendi tangitur ex eo, quod proximus nominatur. Propter hoc enim ex charitate diligere debemus alios, quis sunt nobis proximi & secundum naturalem Dei imaginem, & secundum capacitatem gloriae. Nec refert utrum dicatur proximus, uel frater, ut habetur 1. Io. 4. uel amicus, ut habetur Leuitic. 19. quia per omnia haec eadem affinitas designatur. Modus autem dilectionis tangitur, cum dicitur, Sicut teipsum: quod non est intelligendum quantum ad hoc, quod aliquis proximum sibi aequaliter diligit, sed similiter sibi, & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte finis, ut si aliquis diligit proximum propter Deum, sicut seipsum propter Deum debet diligere, ut sic sit dilectio proximi sancta. Secundo, ex parte regulae dilectionis, ut si aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solum in bonis: sicut & suae uoluntati satisfacere debet homo solum in bonis, ut sic sit dilectio proximi iusta. Tertio, ex parte rationis dilectionis, ut si non diligit aliquis proximum propter propriam utilitatem, uel delectationem, sed ea ratione, quod uelit proximo bonum, sicut uult bonum sibi ipsi, ut sic dilectio proximi sit uera. Nam cum quis diligit proximum propter suam utilitatem, uel delectationem, non uere diligit proximum, sed seipsum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

In resp. ra. tiocinat. 16. tom. 7.

Quod 4. art. 24. ad 1. Et Ro. 13. i. c. 2. & Gal. 5. i. c. 3. & Paul. 2. c. 14. Cap. 8. nom. multu a pri. tom. 5.

¶ Super

¶ Super quæstio. quadragesimaquarta articulum octauum.

In articulo octauo eiusdem quæstionis omisis quinto, sexto, & septimo nota ex litera differentiam inter supradictos modos intrinsecos actus virtuosos, quia scilicet, aliquis pertinet

ad rationem virtuosus actus. Et per hoc dat intelligere aliud membrum, scilicet, quod aliquis spectat ad perfectionem virtuosus actus, infra latitudinem illius virtutis, vt promptius, delectabilius, intensius, firmitus operari. Et vt scias quis est modus pertinet ad rationem virtuosus actus, considera si spectat ad reddendum actum proportionatum suæ materia circa quam est, vt in quarto articulo auctor dixit. Si namque circumstantia aliqua talis est, vt cum ipsa actus sit proportionatus, sine ipsa autem actus non sit proportionatus, constat quod ad ipsam rationem virtuosus actus respectu talis obiecti spectat. Si autem sine ipsa actus proportionatus est tali obiecto, patet quod non spectat ad rationem virtuosus actus respectu talis obiecti, vt patet in exemplis allatis. Et in proposito, quia ordo charitatis spectat ad rationem virtuosus actus, quoniam sine ipso actus dilectionis non est proportionatus obiecto diligibili; (Non enim dilectio proximi est proximo proportionata, si minus diligitur, quam proprium corpus diligentiis: Et similiter dilectio domesticorum non est eis proportionata, si minus diligitur, quam extranei, & sic de alijs) ideo ordo charitatis concluditur sub præcepto. Et vnicuique ratio hæc explanata tangitur in littera, dicendo, Cum accipiatur secundum proportionem diligentiis ad diligibile.

¶ In eodem articulo dubium est de ratione reddita in littera, scilicet, Cum ordo charitatis accipiatur secundum proportionem dilectionis ad diligibile: quoniam superius in quæst. 26. de ordine charitatis dictum est, quod ordo charitatis attenditur penes duo, scilicet diligentiis, & diligibile. Quomodo ergo nunc soli diligentiis attribuitur?

¶ Ad hoc dicitur, qd verba litteræ sunt intelligenda de diligibili simpliciter, vel huius: ita quod ordo charitatis magis accipitur secundum proportionem diligentiis, vel ad diligibile simpliciter, vel ad diligibile mihi, vt sic quicunque ordo charitatis ex parte diligentiis cadit sub præcepto, reducatur ad proportionem diligentiis ad diligibile, vt hic dicitur. Nec discrepat a supradictis, ad quæ se remittens hic auctor, voluit hæc intelligi iuxta supra determinata, quæ ad hanc breuem glossam reducuntur. Ordo charitatis ex parte diligibilis habet, vt propinquius Deo, magis diligitur: ex parte autem diligentiis habet, vt propinquius mihi, magis diligitur a me: sed hic ordo reducitur ad proportionem dilectionis ad diligibile, quia propinquius mihi, est magis diligibile a me. Et propterea sicut actus dilectionis respectu magis propinquius Deo, est improporionatus obiecto, nisi magis ametur, quam minus propinquus: ita actus meæ dilectionis respectu domesticis mei, est improporionatus obiecto, nisi magis ametur a me, quam extraneus.

¶ In eodem articulo octauo, in responsione ad primum dubium occurrit, tum quoniam argumento non videtur responsio satisfacere. Non enim respondet illi composibilitati, scilicet, quod aliquis diligit aliquem, puta, fratrem carnalem quantum debet, & cum hoc multo plus diligit consobrinum sine iniuria fratris carnalis, ex quo diligit ipsum fratrem carnalem quantum debet. Ad hoc enim, in quo consistit vis argumenti, non respondetur, an sit hoc impossibile: & si est impossibile, quare est impossibile, & tamen oportebat hæc in responsione docere. Tum quoniam propositio assumpta pro fundamento responsionis, scilicet homo plus satisfacit ei, quem plus diligit, impertinens, & falsa est. Impertinens quidem, quia satisfacere est actus iustitiæ: quæstio autem est de actu amoris amicitie. Falsa verò, quia maior dilectio non est ratio maioris satisfactionis, per se loquendo. Accidit enim homini diligenti, quod teneatur

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ordo charitatis cadat sub præcepto.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod ordo charitatis non cadat sub præcepto. Quicunque enim transgreditur præceptum, iniuriam facit: sed si aliquis diligit aliquem quantum debet, & alterum quemcunque plus diligit, nulli facit iniuriam: ergo non transgreditur præceptum: ordo ergo charitatis non cadit sub præcepto.

¶ 2. Preterea quæ cadunt sub præcepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub præcepto.

¶ Ad hoc dicitur, quod hic est sermo non ad exteriore: sed de satisfactione interioris: quod aliud est, quam habere ueritas aliquem, sed de satisfactione addit supra amorem rationis: quod auctor destruit illam composibilitatem charitatis obiectum distributum est sic per primum, ut charitas habeat comparationem ad Deum, quam alii, plus sibi, quam primum, quam corpori, & inter proximos plus comparationem ad Deum, quam ad primum, & non debet solum absolute argumentum assumi. Non enim est paritas fratri carnali tantum dilectionem absolute, primum quatuor gradus: sicut qui accipit mortuum, absolute, puta, centum, sed debet charitatem paratam, scilicet plus Deo &c. ut dicitur in littera, nisi quia hæc materia est magna actus dilectionis simpliciter, vel ad hoc, hoc in seruandum auctor in hac responsione exponit uia dilectionis, & satisfactionis uias est. Et per hoc omnium.

¶ Sed hæc responsio falso innuitur. Nam si rationem debiti, fallit illa propositio, quod homo plus diligit, quem plus diligit. Srat enim, quod plus debito, ac per hoc sine satisfactione. Quod quod charitas habeat necessarium dilectionis respectu quorumcumque, non uidetur aliquem satisfacere.

¶ Dicendum est ergo, quod hic est sermo non ad exteriore: sed de satisfactione interioris: quod aliud est, quam habere ueritas aliquem, sed de satisfactione addit supra amorem rationis: quod auctor destruit illam composibilitatem charitatis obiectum distributum est sic per primum, ut charitas habeat comparationem ad Deum, quam alii, plus sibi, quam primum, quam corpori, & inter proximos plus comparationem ad Deum, quam ad primum, & non debet solum absolute argumentum assumi. Non enim est paritas fratri carnali tantum dilectionem absolute, primum quatuor gradus: sicut qui accipit mortuum, absolute, puta, centum, sed debet charitatem paratam, scilicet plus Deo &c. ut dicitur in littera, nisi quia hæc materia est magna actus dilectionis simpliciter, vel ad hoc, hoc in seruandum auctor in hac responsione exponit uia dilectionis, & satisfactionis uias est. Et per hoc omnium.

¶ Prima est circa dilectionem, quod dicitur de Deo, ut diligere Deum, diligere patrem, & proximum, & huiusmodi: quædam ex supererogatione, quædam extra articulum necessitatis continent, & huiusmodi. Secunda est circa satisfactionem, quod dicitur de fratre carnali, ut satisfacere ei, quem plus diligit, & aliud de facere. Nam actus iustitiæ, claudens rationem debiti: hæc ratio ad id quod ex debito, quam ad id quod ex supererogatione, autem quatuor ita se habent inter se, quod non spondet satisfacere: amori autem ex supererogatione, facere, ac per hoc homo plus diligit ei debet satisfacere plus autem diligens aliquem ex supererogatione ei facit.

¶ In littera ergo sermo totus est de diligere extra infra latitudinem, seu rationem dilectionis, & omnia dicta litteræ exponenda: ita scilicet, uera, & salua ratione dilectionis ex debito, & gratia est propositio illa assumpta, homo plus diligit

facere satis dilecto. Et consequenter videtur diligenti aliquid, quod teneatur plus diligere. Tum tertio concessa dicta propositio, tertia proceditur ad intentum: quia sub iustitia dicitur, Et ita si minus diligeret aliquem, non

¶ 3. Præterea. Ordo dilectionis quandam importat: sed indistincte præcipitur dilectio proximi, cum dicitur. Diliges proximum tuum sicut teipsum. ergo ordo charitatis non cadit sub præcepto.

SED CONTRA. Illud quod Deus in nobis facit per gratiam, instruit per legis præcepta, secundum illud Hier. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum: sed Deus causat in nobis ordinem charitatis, secundum illud Cant. 2. Ordinavit in me charitatem. ergo ordo charitatis sub præcepto legis cadit.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dictum est, modus qui pertinet ad rationem virtuosus actus, cadit sub præcepto, quod datur de actu uirtutis. Ordo autem charitatis pertinet ad

tra hoc talentum unum auri: consobrinum autem magis, puta decem milia talentorum, in hac fratri carnali. Nulli enim iniuriam facit iure suo.

¶ Ad hoc dicitur, quod hic est sermo non ad exteriore: sed de satisfactione interioris: quod aliud est, quam habere ueritas aliquem, sed de satisfactione addit supra amorem rationis: quod auctor destruit illam composibilitatem charitatis obiectum distributum est sic per primum, ut charitas habeat comparationem ad Deum, quam alii, plus sibi, quam primum, quam corpori, & inter proximos plus comparationem ad Deum, quam ad primum, & non debet solum absolute argumentum assumi. Non enim est paritas fratri carnali tantum dilectionem absolute, primum quatuor gradus: sicut qui accipit mortuum, absolute, puta, centum, sed debet charitatem paratam, scilicet plus Deo &c. ut dicitur in littera, nisi quia hæc materia est magna actus dilectionis simpliciter, vel ad hoc, hoc in seruandum auctor in hac responsione exponit uia dilectionis, & satisfactionis uias est. Et per hoc omnium.

¶ Sed hæc responsio falso innuitur. Nam si rationem debiti, fallit illa propositio, quod homo plus diligit, quem plus diligit. Srat enim, quod plus debito, ac per hoc sine satisfactione. Quod quod charitas habeat necessarium dilectionis respectu quorumcumque, non uidetur aliquem satisfacere.

¶ Dicendum est ergo, quod hic est sermo non ad exteriore: sed de satisfactione interioris: quod aliud est, quam habere ueritas aliquem, sed de satisfactione addit supra amorem rationis: quod auctor destruit illam composibilitatem charitatis obiectum distributum est sic per primum, ut charitas habeat comparationem ad Deum, quam alii, plus sibi, quam primum, quam corpori, & inter proximos plus comparationem ad Deum, quam ad primum, & non debet solum absolute argumentum assumi. Non enim est paritas fratri carnali tantum dilectionem absolute, primum quatuor gradus: sicut qui accipit mortuum, absolute, puta, centum, sed debet charitatem paratam, scilicet plus Deo &c. ut dicitur in littera, nisi quia hæc materia est magna actus dilectionis simpliciter, vel ad hoc, hoc in seruandum auctor in hac responsione exponit uia dilectionis, & satisfactionis uias est. Et per hoc omnium.

¶ Prima est circa dilectionem, quod dicitur de Deo, ut diligere Deum, diligere patrem, & proximum, & huiusmodi: quædam ex supererogatione, quædam extra articulum necessitatis continent, & huiusmodi. Secunda est circa satisfactionem, quod dicitur de fratre carnali, ut satisfacere ei, quem plus diligit, & aliud de facere. Nam actus iustitiæ, claudens rationem debiti: hæc ratio ad id quod ex debito, quam ad id quod ex supererogatione, autem quatuor ita se habent inter se, quod non spondet satisfacere: amori autem ex supererogatione, facere, ac per hoc homo plus diligit ei debet satisfacere plus autem diligens aliquem ex supererogatione ei facit.

¶ In littera ergo sermo totus est de diligere extra infra latitudinem, seu rationem dilectionis, & omnia dicta litteræ exponenda: ita scilicet, uera, & salua ratione dilectionis ex debito, & gratia est propositio illa assumpta, homo plus diligit

1.2. q. 100. art. 9. Et 3. dist. 29. art. 1. ad 5. & dist. 36. ar. 6. Et veri. q. 34. ar. 12. ad 16. & ad. 14. ad 23. & 7. Et virt. q. 2. ar. 9. ad 16.